

УДК 811.111'373'42:611.781

[https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2\(47\).245941](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2(47).245941)

АНГЛОМОВНИЙ КОНЦЕПТ HAIR ЯК ФРАГМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Мікава Н.М.

кандидат філологічних наук, доцент

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

<https://orcid.org/0000-0001-8526-7676>

Стаття присвячена розглядові особливостей вербалізації концепту HAIR / ВОЛОССЯ в англійській мові. Мета роботи полягає у розгляді структури англомовного концепту HAIR як фрагмента англомовної картини світу. Основна увага приділена аналізу мовного втілення даного концепту у професійному варіанті картини світу англомовного соціуму. Зазначена мета дослідження зумовила використання таких загальних методів аналізу, як описовий і метод спостереження, аналіз та індуктивне узагальнення, які в цілому дали можливість систематизувати і представити об'єктивну лінгвістичну класифікацію обробленої фактографічної бази. Серед спеціальних методів обробки лінгвістичного матеріалу використовуємо компонентний, дефініційний і концептуальний аналіз, а також контекстуально-інтерпретаційний та кількісний методи. Досліджуваний англомовний концепт HAIR є фрагментом концептуальної картини світу, що відбивається у мовній картині світу, а саме в трьох її фрагментах, вербалізованих конституентами лексико-семантичних груп, виокремлених за соматичною ознакою. Це такі групи, як head hair, facial hair, body hair. Проведений аналіз мовного і мовленнєвого матеріалу показав, що структура англомовного концепту HAIR є трьохкомпонентним утворенням, що складається з ядра, приядерної зони та периферії. До ядра концепту HAIR в професійній картині світу відносяться такі концептуальні ознаки як тілесність, стать, структура та розвиток. До приядерної зони належать об'єктивні концептуальні ознаки, а саме: здоров'я, вік, захист. Периферія концепту складається із професійної, релігійної та соціально-групової соціально-ідентифікуючих функцій. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розгляді виокремлених аспектів вербалізації аналізованого концепту на матеріалі англомовного художнього мовлення та професійного дискурсу.

Ключові слова: картина світу, концепт, лексико-семантична група, hair.

ENGLISH CONCEPT HAIR AS A FRAGMENT OF PROFESSIONAL PICTURE OF THE WORLD

Mikava N.

candidate of philological sciences, associate professor

Odessa I.I. Mechnikov national university

The article is devoted to the consideration of the features of the verbalization of the concept HAIR in the English language. The purpose of the work is to examine the structure of the English concept HAIR as a fragment of the English-language picture of the world of the English-speaking society. The main attention is focused on the analysis of the language embodiment of the given concept in the professional variant of the picture of the world. This goal of the study led to the use of such general methods of analysis as descriptive method and method of observation, analysis and inductive generalization, which made it possible to systematize and present an objective linguistic classification of the processed factual basis. Among the special linguistic methods we use componential, definitional and conceptual analysis, as well as contextual-interpretative and quantitative methods. The English concept HAIR is a fragment of the conceptual picture of the world, which is reflected in the language picture of the world, namely in its three fragments, verbalized by the constituents of the lexical-semantic groups, distinguished according to the somatic feature. They are head hair, facial

hair, body hair. The analysis of the language and speech material showed that the structure of the English concept HAIR in the picture of the world is a three-component formation, which consists of a core, a nuclear zone and a periphery. The core of the concept HAIR in the professional picture of the world includes such conceptual features as somatic, gender, structure and development. The nuclear zone includes objective conceptual features, namely: health, age, protection. The periphery of the concept consists of professional, religious, and social-group social-identifying functions. The prospects for further research are seen in the consideration of the mentioned aspects of verbalization on the material of English artistic speech as well as professional discourse.

Key words: picture of the world, concept, lexical semantic group, hair.

Вступ. Дослідження в межах когнітивної наукової парадигми фокусуються на вивченні способів концептуалізації й категоризації дійсності та досвіду людини і відбиття цих процесів засобами певної мови (Селівавнова 2006).

Актуальність роботи визначається не лише пріоритетною спрямованістю сучасних лінгвокогнітивних досліджень на вивчення процесів концептуалізації та категоризації дійсності, необхідністю поглибленого дослідження англійської картини світу в її різноманітних варіантах, зокрема, міфологічному, наївному й професійному, а передусім відсутністю подібних комплексних розвідок у вітчизняній лінгвістиці. Виявлення особливостей вербалізації концепту HAIR є актуальним й у плані подальшого вивчення соматичної лексики з лінгвокогнітивних і лінгвокультурологічних позицій, що уможливиловатиме розгляд феномену волосся як культурного концепту, вбудованого в англійську картину світу. Досліджуваний концепт є частиною професійної картини світу медиків-трихологів, перукарів і стилістів

Матеріали та методи. Загальна вибірка з енциклопедичних джерел склала 265 номінативних одиниць. Переважна більшість із них – 165 номінацій – представляють ЛСГ "*head hair*". На другому місці за чисельністю конститuentів знаходиться ЛСГ "*facial hair*" – 60 номінативних одиниць. Остання з виокремлених ЛСГ "*body hair*" містить 40 номінацій волосся на різних частинах тіла, крім голови й обличчя. Зазначена мета дослідження зумовила використання таких **загальних методів** аналізу, як *описовий і метод спостереження, аналіз та індуктивне узагальнення*, які в цілому дали можливість систематизувати і представити об'єктивну лінгвістичну класифікацію обробленої фактографічної бази. Серед **спеціальних методів** обробки лінгвістичного матеріалу використовуємо компонентний, дефініційний і концептуальний аналіз, а також контекстуально-інтерпретаційний та кількісний методи.

Результати і обговорення. Аналіз мовної вибірки показав, що для медиків волосина (*a hair*) не є цілісною і неподільною на відміну від уявлення про неї наївного носія мови. Фахівці вважають, що волосина складається з декількох частин, які термінологічно поіменовані в медичних довідниках і наочно представлені за допомогою іконічного знаку – малюнка – для більшої інформативності відповідної енциклопедичної статті: *any of the cylindrical, keratinized, often pigmented filaments characteristically growing from the epidermis of a mammal developing from a papilla sunk in the corium; the life cycle of a hair consists of three phases called anagen, catagen and telogen.*

Отже, на відміну від пересічного наївного носія мови, для якого волосина є неподільною, для професіоналів – це складна структура зі своїми особливостями розвитку і окремими номінаціями кожної з них.

Медичні енциклопедії також класифікують волосся за часом його появи та розвитку на тілі людини. Так, у новонародженої дитини часто можна спостерігати т.зв. *lanugo* (первинний волосяний покрив). На зміну йому приходить *vellus hair* (пушок), який з віком переходить у *terminal hair*.

Порівнюючи дефініцію лексичної одиниці, яка номінує досліджуваний концепт у загальних тлумачних словниках англійської мови та в медичних довідниках, отримуємо нижченаведені результати. У двох типах лексикографічних джерел, які репрезентують наївну та професійну картини світу, відповідно, є спільна експлікація певних ознак концепту HAIR, котра, проте, реалізується по-різному: за допомогою загальновживаної лексики в тлумачних словниках та за допомогою термінів у медичних енциклопедіях. Так, дефініційна ознака зовнішнього вигляду волосся експлікується в тлумачних словниках – *thread-like strands*, тоді як у медичних – *cylindrical, pigmented filaments*; ознака росту на тілі людини – *growing from the skin of humans – growing from the epidermis of mammals*. Водночас, наївна картина світу не оперує такими ознаками, як структура волосини, її анатомічне розташування, динаміка розвитку волосся від плоду до дорослої людини. Така лакунарність в описі ознак свідчить про нерелевантність цих квантів інформації про волосся для пересічного наївного мовця.

Загальна вибірка з енциклопедичних джерел склала 265 номінативних одиниць. Переважна більшість із них – 165 номінацій – представляють ЛСГ "*head hair*". На другому місці за чисельністю конститuentів знаходиться ЛСГ "*facial hair*" – 60 номінативних одиниць. Остання з виокремлених ЛСГ "*body hair*" містить 40 номінацій волосся на різних частинах тіла, крім голови й обличчя.

Проаналізувавши вибірку професійно маркованих номінацій, виділяємо такі блоки енциклопедичної інформації: коротке визначення, яке висвітлює ті ж ознаки, що і дефініції тлумачних словників (форма певного виду волосся – зачіски, носії – чоловіки та жінки), історія виникнення зачіски / бороди та її розвиток, актуальність дотепер; типи певного виду зачісок / вусів тощо. Головна відмінність спеціалізованих джерел від загальних тлумачних словників полягає в обсязі й детальності культурологічної інформації.

ЛСГ "*body hair*" представлено 7 різновидами волосся на тілі людини за соматичною ознакою, а саме: *underarm hair*, *chest hair* (яка, у свою чергу, має 15 підтипів), *abdominal hair* (4 підтипи), *leg hair*, *pubic hair* (15 підтипів), *feet hair*, *arm hair*. Примітним є те, що однослівних номінацій у цій ЛСГ немає – всі поняття позначені двокомпонентними складеними назвами з опорним компонентом *hair*.

Професійну картину світу в мовленні представлено чоловічими і жіночими глянцевиими журналами. Матеріалом дослідження особливостей вербалізації концепту HAIR у гляцевих журналах стали електронні сторінки двох популярних видань для чоловіків (*Esquire* і *Maxim*) і для жінок – (*Elle* і *Harper's Bazaar*).

Проведений аналіз показав, що в глянцевиx чоловічих і жіночих журналах дещо відрізняється рівень представленості виокремлених ЛСГ, проте, вони все одно актуалізують такі ознаки концепту HAIR, як краса й успішність.

Аналізований концепт має такі аспекти вербалізації в англomовній картині світу: гендерний (*plait*), віковий (*beard*), професійний (*military cuts*), релігійний (*tonsure*) і соціально-груповий (*Roundheads, Mohawk*).

До **ядра** концепту HAIR у **професійній картині світу** належать такі концептуальні ознаки, як **тілесність, стать, структура** (є характерною лише для професійного бачення цього концепту: *hair shaft, cuticle, cortex, papilla*) та **розвиток** (також виокремлюється лише в професійній картині світу та вербалізується зокрема наступним чином: *the life cycle of a hair consists of three phases called anagen, catagen and telogen; lanugo, vellus hair, terminal hair*).

До **приядерної зони** належать концептуальні ознаки: **здоров'я**: як медичні довідники, так і енциклопедії перукарського мистецтва зосереджують свою увагу на здоровому вигляді волосся як еталонному: *healthy hair indicates health and youth* та вказують на методи лікування різноманітних хвороб волосся, наприклад: *lazer treatment of hirsutism*.

Ця ознака також вербалізується рекламою різноманітних засобів із догляду за волоссям у глянцевиx журналах, **вік**: зумовлена біологічними властивостями волосся втрачати колір із віком людини; вербалізується, зокрема, такими лексичними одиницями: *white hair is a sign of age*; в той же час наявність волосся на обличчі юнака (борода й вуса) є знаком його зрілості: *facial hair is a sign of puberty*, **захист**: захисна природня функція волосся – вербалізується в спеціалізованих енциклопедіях наступним чином: *head hair serves as primary sources of head insulation and cooling as well as protection from ultra-violet radiation exposure; body hair keeps the internal temperature regulated; eyebrows and eyelashes protect eyes from dirt and sweat*.

Периферія концепту складається з професійної, релігійної та соціально-групової ідентифікуючих функцій.

Висновки. Проаналізувавши вибірку професійно маркованих номінацій, можемо виокремити такі блоки енциклопедичної інформації: коротке визначення, яке висвітлює ті ж ознаки, що і дефініції тлумачних словників (форма певного виду волосся, носії), історія виникнення зачіски / бороди та її розвиток, актуальність дотепер; типи певного виду зачісок / вусів тощо. Головна відмінність спеціалізованих джерел від загальних тлумачних словників полягає в обсязі й детальності культурологічної інформації. У професійній картині світу структуру концепту HAIR представлено такими концептуальними ознаками: тілесність, стать, структура, розвиток (ядро); здоров'я, вік, захист (приядерна зона); професійна, релігійна та соціально-групова соціально-ідентифікувальні функції (периферія).

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у структурно-семантичному, лінгвокогнітивному та комунікативному аналізі рекламних текстів засобів догляду за волоссям.

Список літератури

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Sherrow V. Encyclopedia of hair: a cultural history. Westport, Conn.: Greenwood Press, 2006. 450 p.
New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. Danbury, 1993. 1216 p.
The Oxford English Reference Dictionary. Second Edition. Oxford – New York, 1996. 1765 p.
Elle. URL: <http://www.elle.com>
Esquire. URL: <http://www.esquire.co.uk>
Harper's Bazaar. URL: <http://www.harpersbazaar.com>
History of hair. URL: http://thehistoryofthehairsworld.com/hair_mythology.html
Maxim. URL: <http://www.maxim.com>
Medical dictionary. URL: <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com>

References

Selivanova, O. (2006). Suchasna lingvistika: terminologichna enciklopedija. Poltava: Dovkillja-K.
Sherrow, V. (2006). Encyclopedia of hair: a cultural history. Westport, Conn.: Greenwood Press.
New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language (1993). Danbury.
The Oxford English Reference Dictionary (1996). Second Edition. Oxford – New York.
Elle. URL: <http://www.elle.com>
Esquire. URL: <http://www.esquire.co.uk>
Harper's Bazaar. URL: <http://www.harpersbazaar.com>
History of hair. URL: http://thehistoryofthehairsworld.com/hair_mythology.html
Maxim. URL: <http://www.maxim.com>
Medical dictionary. URL: <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com>

Стаття надійшла до редакції 22.10.2021 року.